

Στο φως το χειρόγραφο της μελοποίησης του “Ύμνου εις την Ελευθερίαν”

/ [Παιδεία και Πολιτισμός](#)

Το πρωτότυπο χειρόγραφο της β' μελοποίησης του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν» του Νικολάου Χαλικιόπουλου-Μάντζαρου, έρχεται για πρώτη φορά στο φως και δεσπόζει πλέον, στη Δημοτική Πινακοθήκη Κέρκυρας, μετά και την παράδοσή του από τη δήμαρχο Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων, Μερόπη Υδραίου στον πρόεδρο της Δημοτικής Πινακοθήκης.

Πρόκειται για ένα πολυσέλιδο χειρόγραφο, του Νικολάου Χαλικιόπουλου-Μάντζαρου, που φυλασσόταν εδώ και 85 χρόνια στο θησαυροφυλάκιο του δήμου Κεντρικής Κέρκυρας, μετά τη δωρεά από τον τότε υπουργό Παιδείας Γεώργιο Παπανδρέου στον δήμο Κερκυραίων, το 1936.

Όπως επισημαίνει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο δρ. Μουσικολογίας, εκπαιδευτικός και αρχιμουσικός, Κωνσταντίνος Ζεβρόπουλος, «πρόκειται για ένα ογκώδη χειρόγραφο τόμο, διαστάσεων 23X30 cm, πλαγίου σχήματος, δεμένο με σκληρό εξώφυλλο, με

δερμάτινη καφετί πλάτη, με έξι χρυσέκτυπες διπλές λωρίδες, στο εξώφυλλο του οποίου, διαβάζεται, σε διπλωματική καταγραφή: “ΎΜΝΟΣ / Εις την Ελευθερίαν / Δ. Σολωμού / Νικόλαος Χ. Μάντζαρος / Κερκυραίος / Εμελοθέτησεν”».

Σύμφωνα με τον δρ. Μουσικολογίας Κωνσταντίνο Ζερβόπουλο, το πρωτότυπο χειρόγραφο της β' μελοποίησης του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν» του Νικολάου Χαλικιόπουλου-Μάντζαρου, ή όπως το ονομάζει ο ίδιος στη διατριβή του, στο χειρόγραφο «Δημαρχείου», «στην εσωτερική πλευρά του μπροστινού εξωφύλλου, υπάρχει η ένδειξη, σε διπλωματική καταγραφή “Opera inedita / Originale / Prezzo franchi No 25.000 / Venticinque milla / Proprieta del figlio dell' autore / Demetrio C. Manzaro/ Concirese”».

Στο κάτω μέρος της ίδιας σελίδας, υπάρχει μισοσβησμένη δυσανάγνωστη καλλιγραφική επιγραφή, στην οποία με δυσκολία και με μεγάλη επιφύλαξη, διαβάζουμε: «8 Νο». Ανοίγοντας τον τόμο, η πρώτη σελίδα, πλάγιου σχήματος, που συναντάμε έχει ένα αντίγραφο της επιστολής του Μάντζαρου η οποία συνόδευε το χειρόγραφο «Όθωνα» και ακολουθεί επικολλημένη η αυθεντική απαντητική επιστολή του Όθωνα προς τον Μάντζαρο, καθώς και ένα αντίγραφο της επιστολής Όθωνα, γραμμένη με τον ίδιο γραφικό χαρακτήρα με αυτόν του αντιγράφου της επιστολής Μάντζαρου προς Όθωνα. Το γεγονός αυτό είχε, για πολλά χρόνια, δημιουργήσει την εντύπωση ότι το χειρόγραφο «Δημαρχείου» αποτελούσε ακριβές αντίγραφο του αφιερωμένου στον Όθωνα τόμου με τη μελοποίηση του Ύμνου, κάτι που δεν ισχύει, επισημαίνει ο κ. Ζερβόπουλος.

Ακολουθεί το κείμενο του ΎΜΝΟΥ, στις σελίδες 0 -322, με τις μονές σελίδες στα αριστερά και τις ζυγές σελίδες στα δεξιά του τόμου. Ανάμεσα σε κάποια μέρη υπάρχουν άγραφες σελίδες, κάτι που ενισχύει την πεποίθησή μας ότι στο χειρόγραφο «Δημαρχείου» το μέρος του Ύμνου αποτελείται από συρραφή ξεχωριστών μερών, διαφορετικών περιόδων, τα οποία συσταχώθηκαν στον τόμο και απετέλεσαν την τελική εκδοχή της «πολυφωνικής» μελοποίησης. Τα περισσότερα φύλλα του χειρόγραφου «Δημαρχείου» διασώζουν τις παλαιότερες εκδοχές της «πολυφωνικής» μελοποίησης, ενώ κάποια άλλα δείχνουν να έχουν επικολληθεί στην τελική φάση αναθεώρησης του τεκμηρίου. Ο Ύμνος ολοκληρώνεται στη σελίδα 322, ακολουθούν τρεις άγραφες σελίδες και αμέσως μετά δύο έργα (Εις μοναχήν και Ας χαρούμε της φύσις τα δώρα), τα οποία συσταχώθηκαν αργότερα στο τεκμήριο.

Από όλα τα παραπάνω φαίνεται η σημαντική αξία του χειρόγραφου «Δημαρχείου», καθώς, τουλάχιστον όσον αφορά τον Ύμνο, από τη συστηματική και εις βάθος μελέτη του μπορούν να συναχθούν πολλά σημαντικά συμπεράσματα για την εξελικτική πορεία της σύνθεσης της «πολυφωνικής» μελοποίησης, να

αποκατασταθούν εκλιπόντα μέρη των διαφόρων φάσεων γραφής του έργου , αλλά και να εξαχθούν σημαντικά συμπεράσματα για τη σταδιακή διαμόρφωση του συνθετικού ύφους του Μάντζαρου.

Όσον αφορά την τελική μορφή της «πολυφωνικής» μελοποίησης, έτσι όπως αυτή καταγράφεται στο χειρόγραφο «Δημαρχείου», αξίζει να παρατηρήσουμε ότι στα περισσότερα μέρη της έχουν προστεθεί πιανιστικές εισαγωγές, σε αντίθεση με τις παλαιότερες γραφές της ίδιας μελοποίησης. Επίσης, κάποια μέρη της (No 29, και 40) είναι μοναδικά στις διάφορες εκδοχές της «πολυφωνικής» μελοποίησης, κάποια (34 και 39A) προέρχονται από την «πρώτη» μελοποίηση, κάποια άλλα (ειδικά το μέρος No 25), αποτελούν εξαιρετικά δείγματα συνθετικής ωρίμανσης του ύφους του συνθέτη, ενώ αντίθετα, ελάχιστα μέρη (ειδικά το μέρος No 22) υστερούν κάπως σε ενδιαφέρον σε σχέση με τις παλαιότερες γραφές τους. Τέλος, αυτό που θα πρέπει να τονιστεί σε σχέση με το χειρόγραφο «Δημαρχείου» και την «πολυφωνική» μελοποίηση του Ύμνου, είναι η εξαιρετική επιμέλεια που επέδειξε ο Μάντζαρος τόσο στην καθαρή γραφή της μουσικής, όσο και στην πολύ προσεγμένη κειμενοθεσία, τονίζει ο κ. Ζερβόπουλος.

Όπως εξιστορεί στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο κ. Ζερβόπουλος, «ο τόμος, μαζί με κάποια άλλα έργα του συνθέτη, φαίνεται ότι είχαν εκτεθεί από τον υιό του συνθέτη, Δημήτριο, στην παγκόσμια εμπορική έκθεση του Παρισιού του έτους 1878 προς πώληση, προκειμένου να ελαφρυνθεί η οικογένεια του συνθέτη από τα δυσβάστακτα οικονομικά βάρη που είχαν κληρονομήσει. Η επίσημη ισοτιμία γαλλικού φράγκου 1878 με ευρώ (σε τιμές 2007) ήταν 1 FRF = 4,7032 ευρώ, συνεπώς, τα 25.000 FRF αντιστοιχούν σε 117.580 ευρώ. Ο τόμος δεν πωλήθηκε, τελικά το 1878, αλλά μάλλον πωλήθηκε αργότερα (κάτω από 100 δραχμές της εποχής) από τον εγγονό του Μάντζαρου, το γιο του Δημητρίου, σιορ Τόνη, στον “Καμηλιέρη”, ίσως τον συνθέτη Λαυρέντιο Καμηλιέρη. Αυτός φαίνεται ότι το πώλησε σε άγνωστο αγοραστή, έως ότου το τεκμήριο εντοπίζεται και πάλι στα 1930 στα χέρια της δισέγγονης του Μάντζαρου, Γεωργίας, συζύγου Αναστασίου Κράλλη, από όπου τελικά αγοράστηκε από το ελληνικό κράτος, με μεσολάβηση του τότε υπουργού Παιδείας, Γεωργίου Παπανδρέου, αντί 60.000 δραχμών, περίπου 10.200 ευρώ σε τιμές 2007 και έκτοτε παραμένει στην Κέρκυρα, αρχικά στο Μουσείο Κέρκυρας, παλαιό Αρχαιολογικό Μουσείο, ενώ μέχρι σήμερα φυλασσόταν στο δημαρχείο του δήμου Κερκυραίων».

«Το πρωτότυπο χειρόγραφο της β' (δεύτερης) μελοποίησης του “Ύμνου εις την Ελευθερίαν” του Νικολάου Χαλικιόπουλου-Μάντζαρου αποτελεί πολύτιμο κειμήλιο πολιτιστικής κληρονομιάς, όχι μόνο του κερκυραϊκού λαού, αλλά όλης της Ελλάδας» δήλωσε στο ΑΠΕ-ΜΠΕ η δήμαρχος Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων

νήσων Μερόπη Υδραίου.

Το χειρόγραφο κειμήλιο της β' μελοποίησης του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν» του Νικολάου Χαλικιόπουλου-Μάντζαρου θα εκτεθεί εντός γυάλινης προθήκης στο κεντρικό σημείο της πρώτης αίθουσας, της Δημοτικής Πινακοθήκης Κέρκυρας, μαζί με τις προσωπογραφίες των Δ. Σολωμού και Ν. Μάντζαρου - Χαλικιόπουλου, στο πλαίσιο των δράσεων για τον εορτασμό των 200 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση του 1821 και θα παραμείνει μέχρι το πέρας του έτους 2021.

ΑΠΕ - ΜΠΕ

ΦΩΤΟ Α. Ταπάσκου